ISSN: 0169-5819

ONS MARKENBOEK

Gorssel, juli 1991
9e jaargang no. 3

ONS MARKENBOEK

is een uitgave van de Oudheidkundige Vereniging De Elf Marken in de gemeente Gorssel.

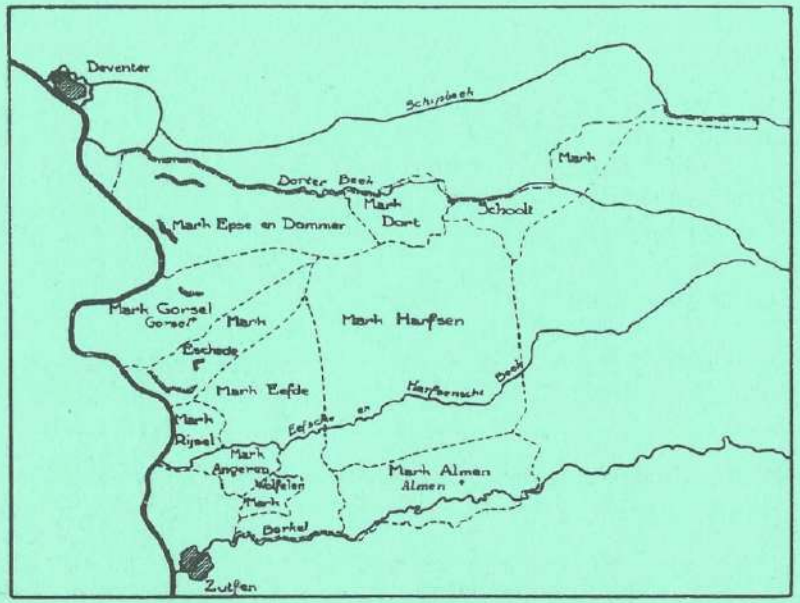

Kaartje van de vroegere marken in de gemeente Gorssel.

Deze vereniging werd opgericht op 27 september 1983, en heeft ten doel "de beoefening van de geschiedenis in het algemeen en in het bijzonder die van de gemeente Gorssel, waaronder mede wordt begrepen het grondgebied van de gehele, huidige en vroegere, burgerlijke gemeente Gorssel".

Het bestuur wordt gevormd door de leden:

Voorzitter	:	H.J. Jansen, Bargeweg 16, 7211 DC Eefde (tel. 05750-40785)
Secretaris	:	N. van Wijk, Hassinklaan 29, 7214 AB Epse (tel. 05759-1394)
Penningmeester	:	J. Bakker, Laakweg 6, 7218 AN Almen (tel. 05751-1620)

ONS MARKENBOEK

9e jaargang, no. 3, juli 1991

INHOUD

blz.

Notulen van de ledenvergadering op dinsdag 14 mei 1991 — 2

"Hoekman" te Epse
door N. Kuik — 3

De inbraak
door D.J. Bruil — 4

Herberg "Het Posthoorntje" te Epse
Trefpunt van zwervers en soldaten (18e eeuw)
door N. Kuik — 6

In de asch gelegd
door H. Meedendorp — 17

Een historisch niemendalletje (2)
door H. Rol — 19

De Elf Marken laot zich is weer zeen op 20 en 21 juli
door J.H. Goorman — 21

Stoppelhane - St. Jaopik, 25 juli
door J.H. Goorman — 23

Zaaien (1907)
door M.W. Enserink — 28

Het raadsel uit 1988 opgelost
door H.J. Jansen — 31

Kopij voor het volgende nummer moet uiterlijk 1 september 1991 bij de redactiecommissie binnen zijn.

NOTULEN VAN DE LEDENVERGADERING OP DINSDAG 14 MEI 1991.

Na enige moeilijkheden met projectiescherm en geluidsinstallatie opent de voorzitter met een hartelijk woord van welkom aan de vele leden de vergadering.
In zijn openingswoord besteedt hij veel aandacht aan "Ons Markenboek" en brengt woorden van dank aan de leden der redactiecommissie voor het vele werk door hen verricht. Vermeld wordt verder dat het de bedoeling is om de in de loop der jaren in "Ons Markenboek" vermelde oorlogsverhalen (1940 - 1945) te bundelen tot een boek.

De notulen van de vorige jaarvergadering worden, met dank aan de secretaris, onveranderd vastgesteld.

Bij het financiele jaaroverzicht wordt gewezen op de aanschaf van een computer waardoor de spaarrekening is verminderd van f. 22.000,— tot f. 18.000,—. De heer M. Enserink kan vrede hebben met de afschrijving van het bedrag van de aanschaf in een jaar en wijst op de sterk verbeterde uitgave van "Ons Markenboek".
Bij monde van de kascommissie vermeldt mevrouw E. Stormink dat alle bescheiden perfect in orde zijn bevonden en dus wordt onder bijval aan de penningmeester decharge verleend.
Als nieuw lid van de kascommissie wordt naast de heer Groot Koerkamp, de heer H. Schoenmaker uit Almen benoemd.

De periodiek aftredende bestuursleden t.w. de heren J. Pasman, A. de Ruiter en N. van Wijk worden bij acclamatie herkozen.
Als toehoorders bij de bestuursvergaderingen worden aangewezen de heren C. Garssen en H. Preuter (beiden zijn jongere leden).

Bij de rondvraag informeert de heer Boschloo naar het kruis van de kerk in Gorssel (dit zou zich bevinden in de kelders van het Rijksmuseum in Amsterdam).

Op zaterdag 20 en zondag 21 juli 1991 zullen er door de buurtschap Joppe enige feestelijkheden worden georganiseerd. Hiervoor is onze medewerking gevraagd. De heren Goorman en Pasman zullen met hulp van de heren Verstege en Garssen het een en ander organiseren. Hulp van meerdere leden is hierbij gewenst.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter de vergadering, waarna hij de bijeenkomst vervolgt met een zeer interessante, boeiende dia-lezing over Gorssel en de IJssel.

"HOEKMAN" TE EPSE

Nico Kuik

In mijn artikel over "het Spinnewiel" te Epse, in het vorige nummer van "Ons Markenboek", schreef ik dat mij niets bekend was over "Hoekman" aldaar, het huis waar de broers en kasteleins Gerrit en Hendrik Stegeman of Hoekman werden geboren. Gerrrit vestigde in 1734 de nieuwe herberg "het Spinnewiel" aan de Koesteeg (Kletterstraat) en Hendrik kocht in 1729 de oude, bekende herberg "de Pessink".

Inmiddels is mij gebleken dat "Hoekman" een katerstede was op het land van "Oijtink" of "Oijkinck" (vlakbij "de Pessink"). Op een lijst uit 1725 wordt vader Jan Hoekman als bewoner van Hoekmans katerstede op Oijtinks land vermeld.

Het huisje bestond al in 1564. In dat jaar werd er over geprocedeerd voor het gerecht in Deventer. Drie getuigen, t.w. Hasken Bavendarps, Thonnis ten Brincke en Gerrith Wilgers verklaarden dat "die hoeck van Frans Ennichmans hues opt guet Oijkinck staende" tot over de grens van "Oijkinck" was "uthgeplanckt" (uitgebouwd), zowel op de meent (markegrond) als naar de weg toe. Hoever over de grens wisten ze eigenlijk niet precies. Uit de verklaring van een andere getuige, Winolt Janssen genaamd, blijkt dat met "die hoeck" een huisje werd bedoeld, dat toen waarschijnlijk nog niet zo lang geleden was gebouwd.

Blijkbaar was de grens met "de Pessink" mede in het geding, omdat de drie eerste getuigen ook daarover een verklaring aflegden. Ze zeiden dat het land van "Oijkinck" doorliep tot aan de plaats waar vroeger het oude huis van "de Pessink" had gestaan en niet verder.

Aleida, de vrouw van het nieuwe huis, moest ook getuigen in deze zaak. Hoewel zij daar al 25 jaar had gewoond, kon ze weinig informatie geven. Daarvoor voerde Aleida als excuus aan dat ze vroeger van Raalte op het goed "de Pessink" was gebracht om te trouwen met Geert Hassinck, de meier van dat goed. Ze was daar dus bij ingetrouwd en blijkbaar van haar man niet veel wijzer geworden!

Bron: Gemeente-archief Deventer; R.A. nr. 6g, fol. 306 en 354.

DE INBRAAK

D.J. Bruil

Als er tegenwoordig ergens wordt ingebroken dan wordt er niet veel aandacht aan geschonken. Men hoort of leest het verhaal even en men gaat weer over tot de orde van de dag.
Vroeger was dat anders, er werd nog dagen over nagepraat.

Over de inbraak, waarover ik u ga vertellen, is zelfs jaren nadien nog gesproken. Ik heb het verhaal van mijn ouders gehoord en niet een keer doch meerdere malen.
Wanneer het precies gebeurd is weet ik niet maar het moet ongeveer tussen 1905 en 1910 zijn geweest.

Mijn vader was knecht bij Lok, de molenaar van de Eefdese molen aan de Startdijk (omgeving Almenseweg).
Mijn ouders woonden bij Lok in een gedeelte van diens huis.
Op een keer werden ze 's nachts gealarmeerd en kwamen ze tot de ontdekking dat er bij de familie Lok was ingebroken. Oma Lok (de oma van Jan en Wim Lok) had onraad gehoord en haar man, opa Lok, wakker gemaakt.
Opa was in zijn nachtgewaad naar buiten gerend maar de inbreker (inderdaad aanwezig) was nog in huis. Deze ondernam een vluchtpoging en dook onder een opengeschoven raam door. Toen hij daar halverwege mee gevorderd was greep oma hem bij zijn benen en riep naar buiten: "Jan ik heb 'm vaste". Opa zei: "Mina, laot 'm maor los, hie is veur mien".
Inmiddels was er al meer volk op komen dagen. Bij Lok was ook een molenaarsknecht, Jacob Wessels, die was intern en dus ook aanwezig. Verder was Kuiper, de bakker, (de opa van Teunis Kuiper) gearriveerd. (Kuiper woonde op plm. 100 meter afstand van Lok.)

Toen het eerste bedrijf achter de rug was en iedereen een beetje bekomen van de emoties vroeg opa Lok aan oma: "Mina, mis ie nog wat?"
"Jao", zegt oma: "Ik misse nog twee golden tientjes".
Opa Kuiper ging voor de inbreker staan en zei: "Keerl, geef op".
De gouden tientjes kwamen toen snel te voorschijn en daarmee waren de bezittingen van oma Lok weer compleet.
Maar nu zat men nog met die inbreker opgescheept, telefoon had men niet dus politie kon men ook niet bereiken. Mijn vader en

Jacob Wessels, de eerder genoemde molenaarsknecht, hebben hem toen gezamenlijk (lopende) naar Noordhoek, de veldwachter, gebracht. Deze woonde dicht bij "Dennenbos" in Eefde, hoek Schoolstraat-Rustoordlaan.

Toen alles achter de rug was en men nog wat gezellig bij elkaar zat te praten zei oma Lok: "Wie zult maor iets in 't glas doon, dat is goed veur de schrik die wie ehad hebt". Iedereen was het daarmee roerend eens en daarna werden de glaasjes gevuld.
Maar na het eerste slokje riep men in koor: "Wa he'j dan now in de flesse".
Het raadsel was spoedig opgelost, want in plaats van de fles met jenever had oma Lok de fles met levertraan (toen nog "onversneden") gepakt en daarmee de glaasjes gevuld.
Er werd hartelijk gelachen om de gemaakte vergissing en tot slot zal er heus wel een echte jonge of oude klare geschonken zijn.

P.S.
Ten tijde van het bovenvermelde waren opa en oma Lok respectievelijk plm. 45 en 40 jaar oud, mijn ouders waren toen beide plm. 28 jaar.

HERBERG "HET POSTHOORNTJE" TE EPSE

Trefpunt van zwervers en soldaten (18e eeuw)

Nico Kuik

In mijn artikel over "het Spinnewieltje" wordt ook het daar schuin tegenover gelegen "Posthoorntje" al genoemd. Na het doortrekken van de Koesteeg (nu Kletterstraat) naar het Koerhuis, bouwde Gerrit Jansen Stegeman zijn "Spinnewieltje" aan deze nieuwe en kortere route van en naar Deventer en begon er een herberg. Dat was in 1734. Tegenover zijn huis kwam het voetpad van Zutphen op de Koesteeg uit en op de hoek van dit voetpad en de Koesteeg, ten zuiden van het voetpad, verrees enkele jaren later nog een herberg "het Posthoorntje" genaamd. De kastelein was Gerrit Snappert of Woertman.

Deze Gerrit kocht in 1737 de Hogen Winkelaer (of Winkeler) kamp en een vierde deel van de (gewone) Winkelaerkamp. Laatstgenoemd stukje land lag naast de Koesteeg (aan het hek) en daarop bouwde hij zijn huis en begon een herberg, die in 1738 wordt vermeld als het "huijs alwaar het Posthoorn uijthangt". Later werd het ook wel "Woertman" of "Schottelenhuis" genoemd en de kastelein Schot(t)elen Gerrit. Hij was een zoon van Teunis Woertman en afkomstig van de in de buurt gelegen katerstede "Snappert". Op 25 november 1731 was hij in de Bergkerk getrouwd met Hendrikje Derks Reuvekamp.

Ook in hun herberg heeft zich het een en ander afgespeeld dat vermeldenswaard is. De kastelein heeft zich niet zozeer schuldig gemaakt aan strafbare feiten, maar er gebeurden wel vreemde dingen in zijn huis. We beginnen ons relaas met een voorval uit 1738.

Doodslag

Op 29 september van dat jaar verscheen voor het gerecht in Deventer de weduwe van soldaat Gerrit Kaspers. Haar man was de zaterdag daarvoor dood aangetroffen op de stadsweide tussen Epse en Deventer. Vrijdags was zij met hem en hun zoon Harmanus, te voet van Zutphen gekomen en in Epse waren Gerrit en zijn zoon even bij "het Posthoorntje" aangegaan. De vrouw liep langzaam door en werd een eindje verder weer door het tweetal

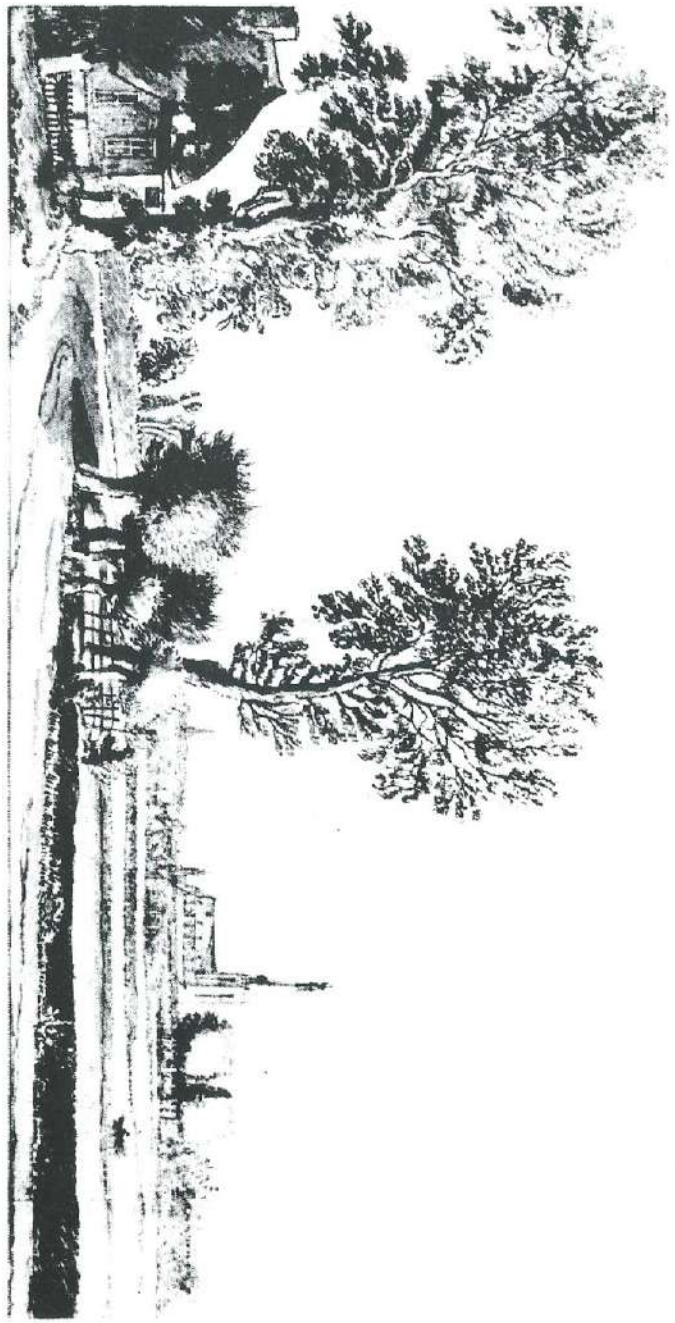

Een 18de eeuwse tekening van een kroegje langs de weg, met uithangbord en dichtbij de stad (J. de Beijer). Ongeveer als „het Posthoorntje"

ingehaald. In Deventer aangekomen, zei Gerrit dat hij een brief miste, die waarschijnlijk in "het Posthoorntje" was blijven liggen. Daarom ging hij 's middags weer terug en nam zijn zoon mee. Toen zij het kroegje binnenkwamen, troffen ze daar een soldaat, een vrouw en een gezelschap van vier mannen uit Deventer, waarbij Gerrit zich aansloot. Het waren Albert de piepenbakker; diens broer Gerrit Jan de ivoordraaier; Braamhaars zoon, klein Jan genaamd en "Eertappel". Hoewel er stevig werd gedronken, bleef de stemming gemoedelijk en Gerrit Kaspers was zelfs zo vrolijk dat hij ging dansen en zingen. Om een uur of zeven verlieten zij de herberg om naar de stad terug te keren. Bij het Koerhuis dronken ze water uit de put, waarna de weg werd vervolgd. Harmanus begon een liedje te zingen, zijn vader ergerde zich daaraan en zei "als gij niet ophoud sal ik u een klap geven". De jongen hield een tijdje zijn mond, maar begon opnieuw te zingen en zijn vader gaf hem een klap. Dit gaf aanleiding tot ruzie tussen Albert de piepenbakker en Gerrit Kaspers, waarbij Albert zijn tegenstander aanviel. Het gevecht dat daarop volgde, heeft Gerrit blijkbaar met de dood moeten bekopen. Het trieste gevolg van een drinkgelag in "het Posthoorntje"

De zwerver

Een soortgelijk geval speelde zich af in 1743. Toen was het slachtoffer een op drift geraakte jongeman uit Dalfsen, Hans Jurrien genaamd, die geen ambacht had geleerd en bij zijn ouders was weggelopen. Dat had hij trouwens al eerder gedaan. Hij zwierf al een maand of drie rond, bedelde, dronk en vertelde sterke verhalen. Hans was geboren in de Vechtstraat op de Nijstad, buiten de Diezerpoort te Zwolle. Later was hij met zijn ouders naar Dalfsen verhuisd.

Op zijn zwerftocht belandde Hans in Deventer, waar hij op 21 november in een kroegje vertelde, dat hij die dag naar Zutphen had willen gaan, maar dat de voerman hem niet mee wilde nemen. Verder vertelde Hans nog dat hij vanaf z'n twaalfde jaar had gevaren en uit de mast was gevallen, waarvan hij een dik been had overgehouden. Later was hij in Zwolle kousenwever geweest en met kramerij door het land gegaan. Hij noch zijn vader hadden ooit een hemd gedragen en meer van zulke praatjes.

Daarna verliet Hans het café en ging naar het Koerhuis, waar hij bij Janna Brouwers, de waardin, een zoopje (borrel) dronk. Hij zag er haveloos uit. Janna vertelde later over hem dat deze man "sijn-

de schabberig in de kleren" bij haar was geweest. Toen onze Hans ook het Koerhuis weer had verlaten, vroeg hij aan de vrouw aldaar aan het (tol?)hek liggende, de weg naar "het Spinnewieltje". Zij wees hem de weg en kreeg een dubbeltje voor de moeite. Uit de stukken valt op te maken, dat die vrouw daar haar vaste standplaats had. Hans wandelde naar "het Spinnewieltje", dronk daar ook weer een zoopje en stak toen de weg over naar Gerrit Woertman in "het Posthoorntje".

Hij bestelde een kan bier en begon een praatje met een vrouw die daar zat. Na een poosje werd hij handtastelijk en wilde met haar vrijen of haar tot zijn gebruik hebben, zoals in de stukken staat. De kastelein belette hem dat, waarop Hans kwaad werd, zijn mes trok en daarmee dreigend op Gerrit Woertman toeliep. Gelukkig wist Gerrit hem te kalmeren en het liep allemaal goed af. De vrouw vertelde later, dat Hans dronken was, maar haar geen kwaad had gedaan. Ze zei "hij heeft mij wel na de boesem getast, onder de kin gestreken en gedwongen met hem te moeten drinken".

Inmiddels was er een soldaat van het garnizoen in Doesburg binnengekomen. Zijn naam was Berend Hunderink, een gewezen bakker, die een kooi met een vogeltje bij zich droeg. Hij ging bij Hans zitten en zij dronken samen hun bier. Hans vroeg ook om jenever of wijn, maar de kastelein, die zag dat hij beschonken was, zei dat niet in huis te hebben. Hans dreigde: "tapt mij een glas genever, of het sal u rouwen", waarna de kastelein aan zijn wens gehoor gaf. Daarna wist Berend hem over te halen om mee naar de stad te gaan.

Samen verlieten zij "het Posthoorntje" en liepen naar het Koerhuis, waar ze nog wat dronken. De vrouw bij het hek had Hans tegen Berend horen zeggen "maakt dan dat ik een goed quartier krijge, daar ik van deze nagt kan slapen, dan sal ik nog een vles wijn voor u geven, dan sullen wij van desen avond nog eens vrolijk sijn". En in het Koerhuis zei Hans "ik kan mijn quartier wel betalen, hebbe ik geen silvergeld, ik hebbe nog wel goudgeld". Daarna vervolgden zij hun weg naar de stad.

Over wat er verder gebeurde, kan ik kort zijn. Plotseling trok Hans zijn mes en dwong Berend alles wat die bij zich droeg aan hem af te geven. Toen Berend hem zijn laatste geld aanreikte, greep hij zijn tegenstander vast en na een hevige vechtpartij bleef Hans dood liggen. Misschien vinden we in hem, de kousenkramer

in de "legende" van "het Spinnewiel" terug. Hij was kousenwever en kramer geweest en voor zijn bezoek aan Gerrit Woertman, bij "het Spinnewiel" binnengelopen. Hoe dit ook zijn mag, zeker is dat Hans en Berend in "het Posthoorntje" hebben kennisgemaakt. Weer een ontmoeting met dodelijke afloop!

Angstig avontuur

We verplaatsen ons nu in de tijd naar 1756, het jaar waarin Gerrit Woertman, zijn vrouw en enkele andere mensen in "het Posthoorntje" een angstig avontuur beleefden. Dat blijkt uit het verslag van een onderzoek door de schout in Zutphen naar aanleiding van een aan hem gerichte brief van het Deventer stadsbestuur. Daarin staat dat de garnizoenscommandant van Deventer bij het bestuur had geklaagd over de gang van zaken in "het Posthoorntje", waar "niet alleen hoerhuis wordt gehouden, maar daar sigh ook Pruissche soldaeten ophouden, waer door soldaten van dit garnisoen worden op kwaden wegen gebragt, soo tot ongebondentheid als tot desertie".

Uit het onderzoek van de schout bleek echter, dat de zaak geheel anders lag dan in de brief werd voorgesteld. Hij had niet kunnen ontdekken dat daar hoerhuis werd gehouden en nog veel minder dat er zich Pruisische soldaten ophielden door wie soldaten in Deventer op het slechte pad zouden worden gebracht. Uit zijn informatie en uit verklaringen van de waard, zijn vrouw en andere mensen daar in huis, was hem gebleken dat zes soldaten van het Deventer garnizoen 's avonds bij "het Posthoorntje" waren binnen gegaan en daar op een ongehoorde wijze hadden huisgehouden. Ze hadden de waard en waardin mishandeld en alles in huis kapot geslagen. De volgende dag had de waardin haar beklag gedaan bij de garnizoenscommandant, die ook een onderzoek had laten instellen, maar aan de mensen in "het Posthoorntje" niet de minste genoegdoening had gegeven. Hij had kennelijk meer geloof gehecht aan het verhaal van de betrokken soldaten.

Tot zover de conclusie van de schout en nu zijn wij benieuwd naar wat er zich op die bewuste avond werkelijk heeft afgespeeld. Hieronder volgt het relaas uit de processtukken.

Op de late avond van 30 maart, rond een uur of tien, zat in herberg "het Posthoorntje" een gezelschap van zes personen vredig bij elkaar. Het waren kastelein Gerrit Woertman met zijn vrouw Hendersken Reuvekamp en verder Berendina Wolf, Janna

Gerritsen, Janna Blom en een onbekende man. Berendina was een getrouwde vrouw uit de Barmhartige Steeg in Deventer. Zij was koopvrouw in bokking en andere waren en ging daarmee langs de deur bij de boeren in het Scholtambt Zutphen. Bij het vallen van de bewuste avond was zij bij "het Posthoorntje" binnen gegaan om een biertje te drinken. Zij wilde later naar het Koerhuis gaan om daar de nacht door te brengen.
Janna Gerritsen was geboren in Friesland en getrouwd met een gewezen soldaat. Zij verdiende de kost met naaien en verstellen en trok in Epse van de een naar de ander, waar ze dan steeds een paar dagen bleef. Zo ook in "het Posthoorntje".
Janna Blom was een ziekelijke vrouw, die al lang bij Gerrit Woertman inwoonde en hem hielp in de huishouding. De onbekende man, ook een gewezen soldaat, was die avond binnengekomen en had onderdak voor de nacht gevraagd.

Toen ze daar zo zaten, ze wilden net nog wat gaan eten voor het slapen gaan, kwamen er twee soldaten binnen. Ze kwamen van Zutphen en moesten naar Deventer. Een van hen had een lange, witte "schorteldoek" voor en heette de Paey, terwijl de ander, een grenadier, in de wandeling de Keyser werd genoemd. De kastelein wilde naar bed en zei tegen hen dat als ze nog op tijd binnen Deventer wilden zijn, ze dan meteen weer moesten vertrekken. De soldaten antwoordden dat ze nog wel binnen konden komen al was het midden in de nacht en bestelden een kan bier. Even later traden nog vier soldaten de herberg binnen en ook zij wilden bier drinken. Een van de vier heette Sander Verstege en een ander werd Derk met de pruik genoemd. Nadat ze gezamenlijk een paar kannen hadden geledigd, vroeg de kastelein, die het zaakje niet vertrouwde, om betaling. Ze wilden echter eerst nog meer bier drinken en zouden dan betalen. De waardin had net weer een kan vol getapt, maar wilde die pas aan de soldaten geven als ze de vorigen hadden afgerekend. Ze zeiden, dat ze haar wel op de rug zouden betalen en de kan werd haar uit handen gerukt. Daarna wilden ze nog meer hebben, maar de waardin weigerde, omdat het nacht was en ze bovendien niet wilden betalen. Ze zei ook, dat de soldaten weg moesten gaan, omdat zij en haar man naar bed wilden en weer vroeg op moesten om hun werk te doen. Maar wat ze ook zei, het mocht niet baten.

Berendina Wolf en Janna Blom, die wel zagen dat de soldaten waren gekomen om de beest uit te hangen, verlieten de herberg. Ze waren bang voor achtervolging en verscholen zich in de schuur van "het Spinnewieltje", die aan dezelfde kant van de weg stond

als "het Posthoorntje". Ook de onbekende man verliet de herberg en hij zocht zijn heil in een hooiberg. Alleen Janna Gerritsen bleef bij het echtpaar Woertman en de soldaten in huis. Zij werd, omdat er geen jenever in huis was, naar "het Spinnewieltje" gestuurd. Daar vond ze de deur op slot en op haar kloppen deed niemand open. Onverrichterzake keerde ze weer terug naar "het Posthoorntje".

Daar begon de zaak uit de hand te lopen. De soldaten vroegen om eten, maar de waardin zei niets in huis te hebben, zelfs niet voor de kinderen. Daarop grepen ze haar het licht uit handen en doorzochten, op zoek naar voedsel, het gehele huis. Ze vonden alleen wat geschrapte aardappels in een ketel, die het gezin de volgende dag had willen eten. Ze hingen de ketel boven het vuur en vroegen om zout, maar toen de waardin hen het zoutvat had gegeven, smeten ze het zout over de vloer en het zoutvat in het vuur. Daarna eisten ze vlees en boter van de kastelein en toen ook dat niets opleverde, werden de soldaten zo kwaad dat ze hem te lijf gingen en een verschrikkelijk pak slaag gaven. Hij wist de deur uit te vluchten en zich zo in veiligheid te stellen. Tegen zijn vrouw zeiden de soldaten, dat hij haar in de steek wilde laten om onder de Pruisen te gaan dienen. Toen was het inmiddels al een uur of twaalf geworden en Berendina, die nog steeds in de schuur zat, had Gerrit horen kermen en klagen. Twee soldaten kwamen naar buiten en ze hoorde de een tegen de ander zeggen "waer is die oude gauwdief, hebt gij hem geen houw over de kop gegeeven" en dat ze hem "door en door wilden boren".

In de herberg werd het een puinhoop. De soldaten tapten zelf het bier, trokken de kraan uit het vat en lieten het bier over de vloer lopen. Ze aten wat aardappelen en pisten daarna in de ketel. Ze mishandelden de waardin, die bitter kermde en met gevouwen handen aan de soldaten vroeg of ze geen erbarmen kenden. Die antwoordden haar "dat by den Turck nog wel barmhertigheidt was, dog by haer niet". Daarna sloegen ze op moedwillige en baldadige manier alles in huis kort en klein en smeten de tang en blaaspijp door de ruiten in de keuken. De planken waar de kannen en ander huisraad op stonden trokken ze van de muur en smeten die in het vuur. Pannen en potten werden kapot geslagen. In het hele huis was het een grote ravage.

De waardin en Janna Gerritsen moesten het vuur aanhouden en stro van de hilde halen om voor de soldaten bij het vuur te leggen, zodat ze daar op konden slapen. 's Morgens lieten ze een emmer

water halen om zich te wassen. Ze verboden de vrouwen zich te gaan beklagen en zeiden tegen Janna dat ze weg moest gaan, anders zouden ze haar zo straffen dat ze er niet veel van zou kunnen navertellen. Janna zei: "jongens gy bendt nugter en niet beschonken, dat sal syn leeven geen goet werk geeven als het aen de dag komt dat gy luyden hier soo hebt huijsgehouden". De mannen antwoordden haar, dat ze zouden zeggen dat de kastelein hun had willen overhalen in het Pruisische leger te gaan. Daarna vertrokken zij en lieten de beide vrouwen verbijsterd en ontredderd achter. Waar Gerrit Woertman de verdere nacht had gezeten, is niet bekend.

De onbekende man kwam 's morgens terug om zijn slobkousen op te halen, maar die hadden de soldaten op het vuur gegooid en waren half verbrand. Janna Gerritsen ging met vrouw Woertman mee naar de stad om hun beklag te doen bij de generaal. Die stuurde zijn adjudant naar "het Posthoorntje" om de toestand daar op te nemen, maar blijkbaar hebben de soldaten hun commandant er van weten te overtuigen dat Gerrit Woertman zelf schuldig was aan het incident. Ik weet niet of er na het onderzoek van de schout nog maatregelen tegen de soldaten zijn getroffen. Janna Gerritsen ging naar "Altena", een ander huis in Epse en haar volgende werkadres.

Hoerenhuis

Al had het Deventer stadsbestuur dan in dit geval ten onrechte geklaagd over de gang van zaken in "het Posthoorntje", toch was en bleef het een beruchte kroeg waar niet veel goeds gebeurde. In 1759 kreeg de schout weer een brief uit Deventer, waaruit we ondubbelzinnig vernemen dat het in die herberg een zooitje was. Het stadsbestuur schreef dat het steeds met geduld had verwacht, dat de inwoners van de bekende herberg "het Posthoorntje" in Epse zich eindelijk zouden beteren en afstand doen van "zoo een ontugtig leven, als dezelve veele jaaren herwaarts, tot veler verderf, hebben geleijt". Maar hun gedrag werd van dag tot dag erger en het was zelfs al zover gekomen, dat ook de dochter van de waardin met de klanten naar bed ging. Er werd daar een zodanig leven geleid, dat alle nette mensen er zich aan moesten ergeren. De schout werd verzocht daar wat aan te doen, maar het is mij niet bekend of hij een onderzoek heeft ingesteld.

Egbert Woertman, kastelein of dagloner?

Gerrit Woertman en zijn vrouw Hendrikje Reuvekamp stierven in 1769; Gerrit werd op 29 mei begraven en Hendrikje op 19 juni. Hun zoon Egbert, die op 9 februari 1747 in de Bergkerk was gedoopt, werd de nieuwe eigenaar van "het Posthoorntje". Op 26 november 1769 trouwde hij in Gorssel met Aaltje Arends Braamkolk en blijkbaar hebben ze het café toen meteen opgedoekt, want volgens zijn verklaring (uit 1802) had Egbert nooit herberg in "het Posthoorntje" gehouden. Hij verdiende de kost als dagloner.

Ongeveer een maand voor zijn huwelijk speelde zich in Epse een afschuwelijk drama af. Een zwangere, zieke en zwervende vrouw, die haar toestand verzweeg en geen onderdak kon krijgen, bracht haar kind alleen ter wereld. Zij wurgde het en gooide het lijkje in het water. Dat werd later gevonden door Zweer Dommerholt, die aan het vissen was in de hank van Kipperman, langs het voetpad naar Deventer. Die hank (kolk) heette "de Mossele". De vrouw, die met een stok liep en Hollands sprak, had bij verschillende mensen in Epse om onderdak gevraagd, maar alleen Janna Blom, die toen nog steeds in de kamer van "het Posthoorntje" woonde en het huishouden deed, gaf haar voor een nacht een slaapplaats. 's Avonds kreeg de vrouw koortsaanvallen en vertelde aan Janna dat ze al drie weken sukkelde met haar gezondheid. Janna had medelijden, maar stuurde haar de volgende dag toch weg, omdat ze vreemd was en bovendien steeds zieker werd. Janna had niet gemerkt dat ze zwanger was. Later liet de schout van Deventer zich in zeer ongunstige zin over de vrouw uit.

Egbert was ongeveer van dezelfde leeftijd als zijn overbuurman in "het Spinnewiel", de beruchte kastelein Gerrit Stegeman. Toen deze in 1802, samen met zijn dienstmeid, in de Zutphense gevangenis belandde, werd Egbert opgeroepen als getuige. Egbert vertelde dat hij zijn leven lang tegenover "het Spinnewiel" had gewoond en de kastelein dus heel goed kende. Gerrit en hij hadden van jongsaf altijd omgang met elkaar gehad, maar zijn getuigenis staat vol met bijkomstigheden, die weinig of niets hebben te maken met de criminele praktijken van de kastelein. Waarschijnlijk wilde of durfde hij zijn buurman niet te beschuldigen. Of zou Gerrit hem wel eens wat hebben toegestopt?

Op de vraag van de schout of er af en toe mensen in "het Spinnewiel" hadden overnacht, antwoordde Egbert dat daar zo nu en dan enige lieden op hooi of stro hadden geslapen. 's Morgens

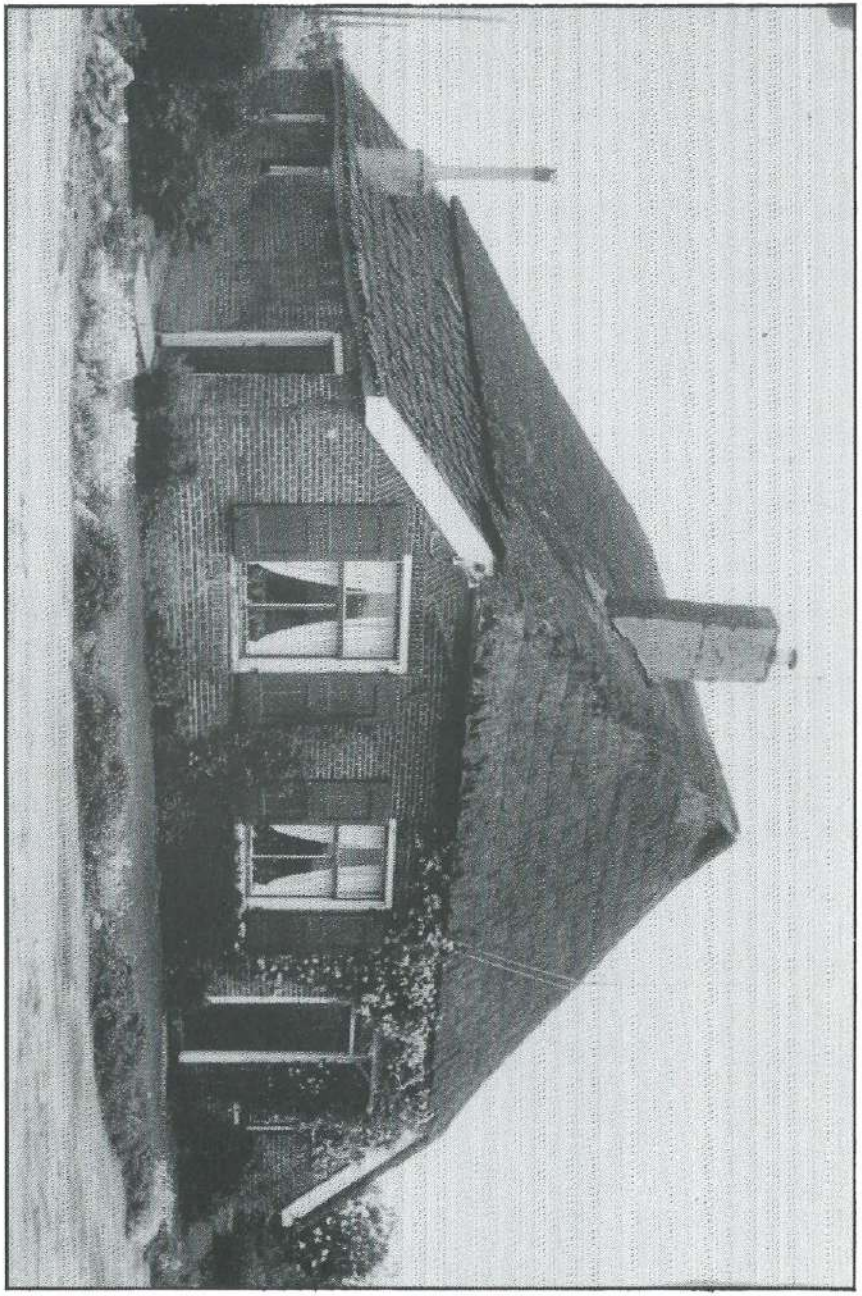

„Het Posthoorntje" in de zestiger jaren.

vroeg had hij daar wel mensen vandaan zien komen, die hij niet kende en waarschijnlijk vreemdelingen waren geweest, omdat hij ze noch voor boeren, noch voor burgers had kunnen aanzien. Wanneer dat was geweest, kon hij zich natuurlijk niet herinneren, omdat daar vaak mensen in- en uitliepen. En dat was zo ongeveer alles wat hij wilde loslaten.

Egbert stierf in 1820; zijn vrouw was al in 1808 overleden. In 1821 werd hun huis door de erfgenamen, voor f. 600,-, verkocht aan Hermannus van der Ahee. De laatste bewoner was F. Dommerholt, die het huis in 1978 heeft afgebroken en ongeveer 30 meter zuidelijker een nieuw huis heeft laten bouwen. Daar woont hij nu nog; zijn adres is Kletterstraat 17.

Bronnen

Gemeente-archief Deventer:
doop-, trouw- en begraafregisters; ingekomen en uitgaande stukken; R.A. nr. 64a.

Gemeente-archief Gorssel:
registers burgerlijke stand.

Rijksarchief in Gelderland te Arnhem:
scholtambt Zutphen, criminele- en vrijwillige rechtspraak; trouw- en begraafregisters Gorssel.

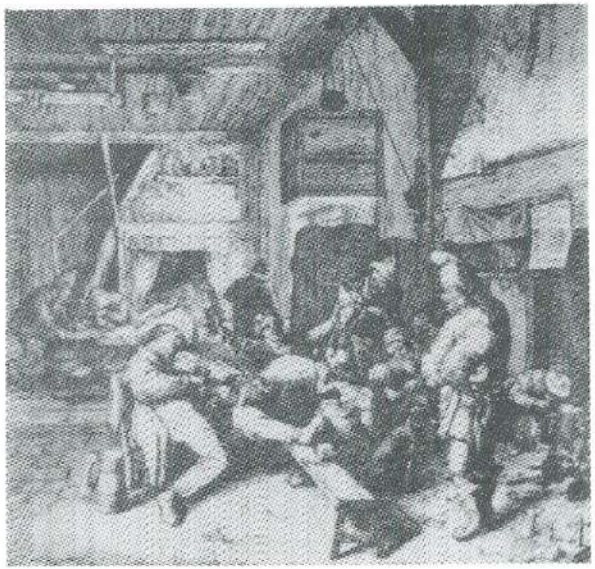

IN DE ASCH GELEGD

H. Meedendorp

Van onze voorzitter ontving de redaktie afdrukken van twee brieven over een brand in februari 1871 te Eefde. Hoewel de inhoud van deze brieven puur zakelijk is, kunnen we er toch enkele tijdsbeelden uithalen. Een boer, die tevens "slagter" is. Geen electriciteit. Veel personen in een boerenwoning, wijze van verzekering en mogelijkheden tot het blussen van branden. Of beter gezegd, onmogelijkheden. Hieronder volgt een samenvatting.

De gemelde brieven zijn van 2 februari 1871 en waren gericht aan de Officier van Justitie te Zutphen en de Commissaris des Konings te Arnhem. Hierin wordt verslag uitgebracht van brand op het "erve Smeenk" in de buurtschap Eefde, waarbij de boerenwoning geheel "in de asch" werd gelegd.

Bewoners waren W. Pasman en zijn gezin; zijn vader G.J. Pasman en zuster J. Pasman. In het achterhuis werd een kamer verhuurd aan F. Maatman. De heer Pasman was naast landbouwer ook "slagter".

Hij was op de bewuste dag des morgens om zeven uur bezig geweest op de deel om veevoeder gereed te maken en was daarna naar een buurman gegaan om te slachten. Zijn zuster had daarna de "koeijen" gemolken en niets buitengewoons opgemerkt. Maar toen zijn vrouw omstreeks acht uur op de deel kwam zag zij het bovendeel van het huis branden. Hevig "ontsteld" alarmeerde zij de huisgenoten en de "kamervrouw" (bewoonster van de verhuurde kamer), wier man reeds naar zijn werk was gegaan.

De "bejaarde vader" had nog juist tijd om de koeien los te snijden en de vrouwen konden de kinderen met moeite redden. Van de koeien moest later een worden geslacht wegens opgelopen letsels. De heer Pasman, die bericht van de brand had ontvangen, snelde toe en kon nog enig beddegoed en geld redden. IJlings toegeschoten buren zagen kans de inboedel van Frederik Maatman te behouden.

Er kon geen oorzaak van de brand worden gevonden. "Gewis" was dat de brand op de deel was ontstaan. De rapporteur vermoedde

onvoorzichtigheid met het licht als oorzaak, hetzij bij het gereedmaken van het veevoer, hetzij bij het melken. Kwaad opzet werd uitgesloten daar "de verzekerde som van f. 2000,— voor huis, inboedel, vee, zaad, hooi, stroo enz. op verre na ontoereikend werd geacht om de schade te herstellen". De verzekering was afgesloten bij de "Brusselse brandwaarborgmaatschappij". Ook toen al buitenlandse integratie in ons land!

Wonderlijk is de vermelding in het ene verslag over de inboedel van F. Maatman. Deze was niet verzekerd daar "deze lieden reeds in zeer behoeftige omstandigheden verkeeren". "Het verlies voor hen is dan ook dubbel te betreuren". Vreemd, daar in het andere verslag staat dat de inboedel werd gered.

Aan "blusschen" viel niet te denken daar de "zuidenwind" de brand snel deed toenemen en er gebrek was aan een brandspuit. "Maar al ware deze uit Gorssel ontboden, dan hadden geen diensten meer kunnen worden verleend omdat onmogelijk zoo spoedig water was te verkrijgen, daar de weinige sloten met een dikke ijskorst bezet waren en bovendien slechts weinig water konden opleveren".
Het was dus winter, alhoewel, zuidenwind? Dooi in aantocht?

EEN HISTORISCH NIEMENDALLETJE (2)

Henk Rol

In "Ons Markenboek" van oktober 1990, blz. 27, meldt de heer Jansen, dat veldwachter Gerrit Jan Zaleman op 25 november 1829 met pensioen ging "onder de verplichting van zoveel zijn hoge jaren zulks toelaten nog ten dienste van de gemeente werkzaam te blijven".

Het hierbij afgedrukte proces-verbaal, hieronder "vertaald", vond ik in een dossiertje uit 1824 betreffende een schouw van de weg van "De Pessink" naar Dorth. Met dit gegeven laten de gebeurtenissen zich gemakkelijk reconstrueren:
Burgemeester J.J. de Vuller en zijn onmiddellijke chef, hoofdschout Van der Borch van Verwolde, hadden afgesproken elkaar op 27 juli 1824 bij "De Pessink" te treffen om genoemde weg te schouwen en op deze missie lieten zij zich door veldwachter Zaleman vergezellen.
Op een gegeven moment zagen de hoogwaardigheidsbekleders een hond loslopen en toen klonk het: "veldwachter, doe je plicht". Zaleman heeft dus zeven dagen aan dit proces-verbaal gewerkt; voor niets, naar wij nu weten, want de burgemeester heeft zijn geschrift - ongetwijfeld tot genoegen van Hendrik Laarman - niet doorgezonden.
Een groot schrijver was hij niet, die Gerrit Jan. Het was in die tijd echter erg rustig in de gemeente Gorssel. Van diefstal lees ik vrijwel nooit iets en ernstiger misdrijven waren helemaal niet aan de orde. Wat zijn wij er sindsdien toch op vooruit gegaan: alle politiefunctionarissen zijn de schrijfkunst nu volledig meester .....

Proces verbaal

Op heden den 27 Julij 1800 vier en twintig, des Morgens om ten 10 uren heb ik ondergeteekende Gerrit Jan Zaleman, veldwagter der gemeente Gorssel gestationeerd te Almen tournee door Epse gevaaren van piessink op dort bij het waagenjen loopen een hond los van Hendrik Laarman ik vragt hem waarom hebt Gij uw hond los hij antwoort mij ik hebbe het niet geweeten dat zij vast mosten liggen ik antwoort hem Gij bunt in de Boette vervallen.
Waarvan ik dit proces verbaal hebbe opgemaakt op den eed Bij den aanvang mijner bediening afgelegd hetwelk door mijner is

geteekend ten dage maand en jaar als boven.
Almen den tweden Augustus 1800 vier en twintig

G.J. Zaleman veldwagter

Van interpunctie had de goede man kennelijk nooit gehoord (red.).

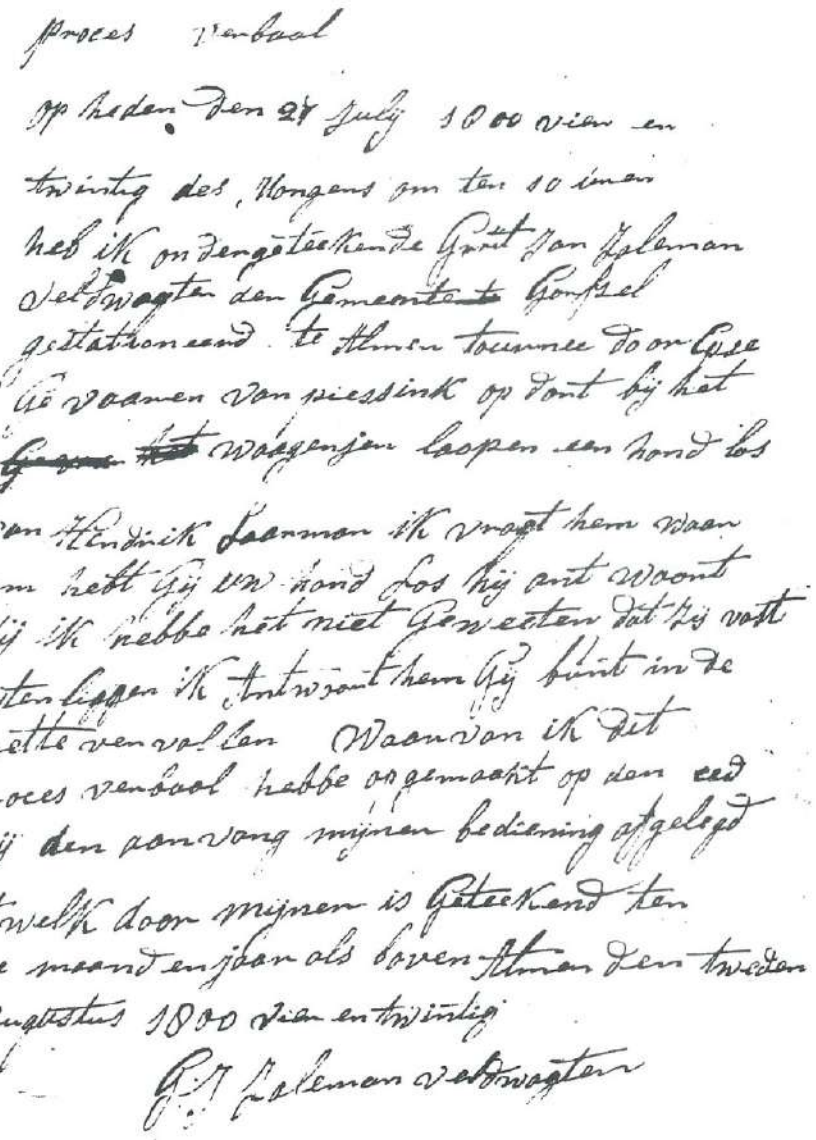
proces verbaal

op heden den 21 July 1800 vier en twintig des Morgens om ten 10 uren heb ik ondergeteekende Gerit Jan Zaleman veldwagter den Gemeente Gorssel gestationeerd te Almen toevoege te Gaa de voamen van Piessink op dont bij het ~~Gaan~~ ~~het~~ Waggenjen loopen een hond los van Hendrik Laarman ik vraagt hem waar om heft Gij uw hond los hij antwoont Mij ik hebbe het niet Geweten dat hij vast Moesten liggen ik antwoont hem Gij bint in de Boette vervallen Waarvan ik dit proces verbaal hebbe opgemaakt op den eed Bij den aanvang mijnen bediening afgelegd het welk door mijnen is Geteekend ten dage maand en jaar als boven Almen den tweden Augustus 1800 vier en twintig

G.J. Zaleman veldwagter

DE ELF MARKEN LAOT ZICH IS WEER ZEEN OP 20 EN 21 JULI

J.H. Goorman

't Is midden zommer a'w dit beuksken
bie oe'w weer in de busse doot.
Vier keer 's jaors is de gewoonte
en dat hopn wie te blieven doon.
Mar um altied iets te schrieven
over vrogger en zo hen
Dat vult neet met mo'j good begriepen
Dat lig neet altied zo veur 't griepen.

Nou zette wie disse zommer
veur de leden en een groot publiek
op een camping in de buurte
onze oltheden te kiek.
De heer Meilink we'w bedanken
dat hie de kans ons hef eba'on
um samen met nog vulle anderen
daor te meugen staon.

Wat is d'r dan te doon zu'j zeggen
is dat de meuite noe wel weerd?
Ik zal proberen uut te leggen
wat daor allemaole wordt presteert.
De camping organiseert al jaorlijks
veur de klanten een groot fees.
De buurte wol wel met gaon warken
hoo ze 't doot dat zu'j wel marken.

In Gorssel binne wie neet allenig
die 't olde spul vergaart.
Daor bint ok nog wel andere leu
die olde trekkers good bewaart.
Vulle hebt zich al emeld
zee komp uut alle heuke
d'r bint d'r bie 't is ongekend
die zee'j alleen nog in de beuke.

Verstege is een lid van ons
dee hef vulle olde plaatjes
van vrogger hoo 't op Dorth too was
dat kump ons noe heel good van pas.
Ook Garssen kump met zien soldooten
van alle rang en standen
geheel gekleed in uniform
hee hef ze zo veur handen.

Old gereedschap kump d'r ok
Ie zeet ze der zelf met warken.
Een dorsmulle geheel compleet
zo aij d'r nog mar weinig zeet.
De boerendansers op de klumpkes
dee brengt d'r wat vertier.
Zee danst dan vast de Driekusman
dat doot ze met plezier.

Wie d'r dan nog wil genieten
van de natuur, van bos en wei
dee kuj-ert mar es even rond
Het uutzich is d'r mooi en vrij.
Wie hopt dat 't mooie dage wordt
en et met vult met ut weer.
Misschien als alles good bevult
do'w 't volgend jaor wel weer.

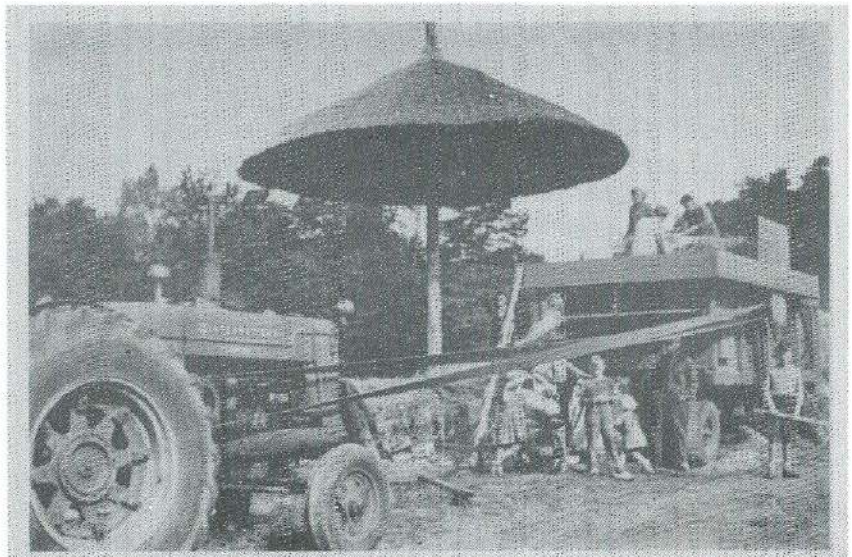

Een dorsmiddag in Harfsen. Machinist is dhr. Bouwmeester van de Dorsvereniging "Harfsen" (1949)

STOPPELHANE - ST. JAOPIK 25 JULI

J.H. Goorman

Stoppelhane dateert reeds van ver voor onze christelijke jaartelling en behoort tot een van onze oudste oogstfeesten. Dit feest werd vroeger gezien als een teken der vruchtbaarheid, welke haar oorsprong vond in oude heidense gebruiken.
Van oudsher waren de levensomstandigheden namelijk nauw verbonden met het wel of niet slagen van de oogst en speelde het bijgeloof een zeer grote rol.
In de gehele Achterhoek, Twente en Duitsland, zelfs in vele andere landen werd dit feest op verschillende manieren gevierd.

Een oud gebruik in de Achterhoek en Twente was het "olde wief". Helaas is dit gebruik door de mechanisatie en de verstedelijking van het platteland tot het verleden gaan behoren.
Gelukkig probeert men op vele plaatsen oude gebruiken te doen herleven, al zullen deze feesten vaak een touristisch karakter krijgen, omdat vooral de jeugd zich niet meer zo verbonden voelt met het platteland en hoe het vroeger was. Afstanden bestaan niet meer en de disco's met hun moderne dansen trekken hen vaak meer.

Het olde wief!

Het olde wief waren de laatste paar garven die nog moesten worden gemaaid. Dit karwei moest door de boer of de zogenaamde grote knecht worden verricht. Deze garven werden dan door de overige maaiers en bindsters bijeen gebonden tot een grote pop. Als armen werden dan twee mat- of pikhaken gebruikt, waarna de pop werd aangekleed met muts en jack en rode zakdoek. Hierna werd ze voorzichtig op een lege oogstwagen gelegd, een zogenaamde ladderwagen, waarna ze door de boer - nadat de bindsters op de wagen hadden plaats genomen - in optocht naar de boerderij werd gereden. De maaiers liepen naast de wagen met hun zicht (sikkel).
Op de boerderij aangekomen stopte men voor de niendeure (grote achterdeur) en wetten de maaiers zo lang hun zicht totdat de boerin kwam en allen een borrel aanbood.
Vervolgens werd de pop van de wagen getild en ging men zingend en dansend naar binnen, waar het feest werd voortgezet. De oude harmonika werd voor de dag gehaald en men kon naar hartelust

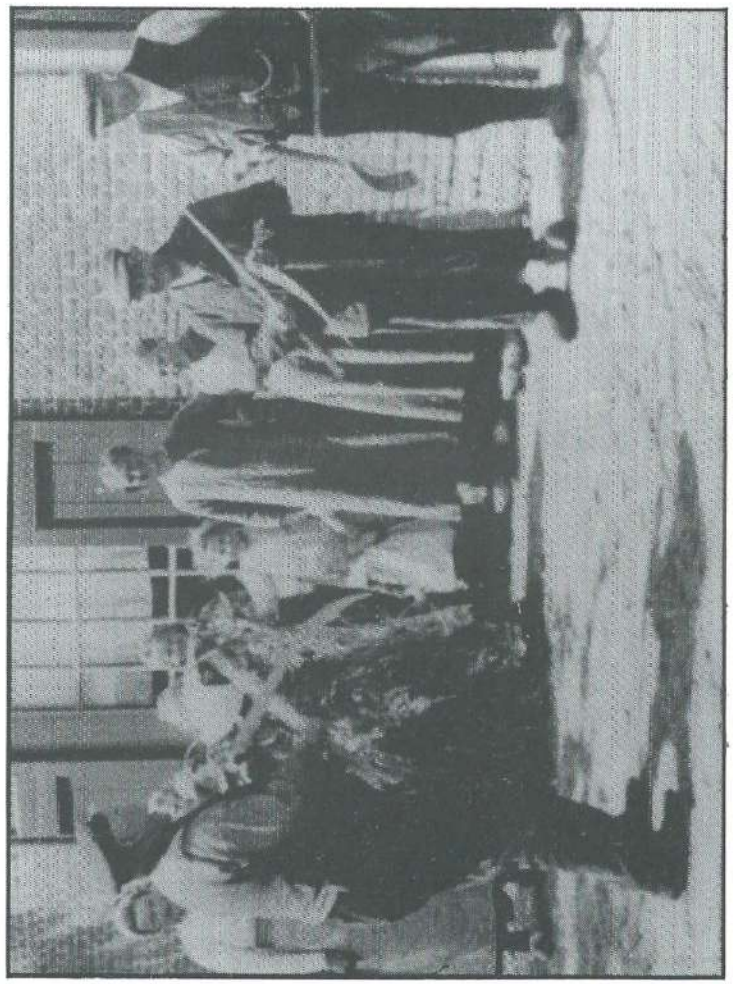

Oude boerendans „Het olde wief"

dansen, nadat eerst de hakselkist werd geleegd om de lemenvloer enigszins glad te maken. Enkele bekende dansen waren de Driekusman en Riepe Riepe Garste met als refrein:

Riepe Riepe Garste
Zulle wi'j gaon Mejen
Kotte Kotte stuppeltjes
Dee zulle wi'j laoten staon.

In andere plaatsen, in Twente b.v., viert men stoppelhane op een geheel andere manier. Hier wordt niet de laatste garve die wordt gemaaid, maar de laatste vracht of schoof die naar binnen wordt gehaald, gezien als het vruchtbaarheidsteken van de oogst. Deze laatste vracht die naar binnen wordt gereden voert voorop een van hout gemaakte haan mee, welke versierd is met groen en bloemen, terwijl de jeugd bovenop de wagen een plaatsje vindt. Als de boer aan zijn helpers niet een rijkelijk oogstmaal aanbiedt wordt hij beticht van inhaalderigheid en stelt hij zich volgens het oude volksgeloof bloot aan grote gevaren voor zijn land, zijn vee en zelfs zijn gezin is niet veilig.
Het is zelfs gebeurd dat de maaiers naar buiten gingen en de mooiste kool onthoofden. Een afstervende koolkop betekende immers de dood van een familielid. De maaiers of helpers uitten hiermede hun ontevredenheid als de traktatie niet naar hun zin was. Ook de koster, die vaak een karig loon verdiende, deelde mee in het oogstfeest. Hij kreeg namelijk de kostersgarve die hij zelf moest ophalen, dit was van iedere boer vier gasten van 6 a 7 schoven, zodoende kon deze man ook zijn eigen brood bakken.

De ouderen onder ons, zien nog de golvende korenvelden omzoomd met klaproos en blauwe korenbloemen. Wij plukten nog die grote blauwe bos voor de juffrouw in de eerste klas. Ze zijn er niet meer. Het graan is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor de metershoge maisvelden. Zij belemmeren ons nu het uitzicht.
De maaiers met hun in het wit geklede bindsters zijn verdwenen. Een lied van Staring doet ons nog denken aan die tijd:

Sikkels klinken;
Sikkels blinken;
Ruischend valt het graan.
Zie de bindster gaaren!
Zie, in lange scharen,
Garf bij garven staan!

Wie weet nog wat vespertied is?
De tijd om vijf uur in de middag als de boerin met koffie en brood

op het land kwam en men vaak rustend op een knie van de koffie en een goed belegde boterham genoot.
Deze even uitrustende boer kan men nog zien bij de bejaardenwoningen te Joppe.
Vespertied tegen het einde van de dag.
Veel van al deze oude gebruiken zijn tot het verleden gaan behoren.
Het ongeloof in goede en kwade geesten is verdwenen, evenals de grote armoede op het platteland, waar men reikhalzend uitzag naar de rijping van de eerste korenhalmen.

Naast de vele feestelijkheden die het platteland kende, was er toch ook nog wel tijd voor bezinning.
Als namelijk de gehele oogst was binnengehaald bracht het platteland zijn dank tot uiting op de eerste woensdag in november, de kerken waren dan overvol.
Ook deze dag "de dankdag voor het gewas" heeft zijn betekenis enigszins verloren.

Monumentje bij bejaardenwoningen Joppe: Vespertied

ZAAIEN (1907)

M.W. Enserink

"Met het schepel, een strooien bak, voor het lijf stapt Vader over het zwarte land en smijt met volle handen het zaad boogsgewijze uit, zoodat het blinkt in de zon. Aan het eind, op de grasheg, vult hij het schepel weer uit den zak. Het is een groote kunst het zaad zoo te spreiden dat nergens te veel of te weinig staat. "

Heuvel, H.W.
Oud-Achterhoeksch Boerenleven,
het geheele jaar rond.
Deventer.

Dit "breedwerpig" zaaien, een secuur werkje, was nog volop in zwang toen de broers Enserink in 1907 op de Huurne in Harfsen begonnen te boeren. Berend, geboren in 1882, schreef 's avonds na het werk, naast allerlei interessante waarnemingen uit de omgeving, in zijn dagboek op over het zaaien:
13 Mei: suikerwortels (voederbieten) en koolrapen dooreengezaaid; knolrapen en wortels (Diepenheimse gele en Nijmeegsche lange roode) dooreengezaaid.
17 Mei: boekweit gezaaid op de Wolbrinkskamp, ongeveer 20 spint land (0,40 ha.)
25 Mei: Wolbrinkskamp de knolrapen en wortels, samen ruim 1 pond, d'r ingemaakt.
27 Mei: suikerwortels gehakt (niet die van 13 mei!).
28 Mei: Naar Karel-oom (Carel Roeterdink in Gorssel) de suikerwortelmachine gebracht. De suikerwortels klaar gekregen.
1 Juni: Boekweit in de haver gezaaid. Gewalst met Hove's steenen wals. De vroege rogge staat nu goed.
2 Juni: (een zondag): De vroege haver staat mooi, de late minder. Wij heel min. (De haver bij ons.)
5 Juni en 12 Juni: suikerwortels gehakt.
14 Juni: Aardappels en knolrapen gehakt. Jans (Martens) gehakt.

Uit deze notities blijkt dat het zaad van sommige gewassen nog wel met de hand "breedwerpig" werd gezaaid, maar bietenzaad

met een machientje, en dus op rijtjes. Voor het zaaien had je dus op diverse boerderijen de "suikerwortelmachine" die om de zoveel centimeter 1 zaadje legde. Rogge en haver stond niet op rijtjes en het onkruid daarin was dus moeilijk met de "hak" te bestrijden. Maar in 1907 veranderde dat grondig: er kwam een zaaimachine, die graankorrels in een aantal evenwijdig lopende rijen tegelijk kon leggen.

De "rijenteelt" was dus voor de voederbieten niet nieuw maar wel voor de granen. Op de Huurne hadden ze ook een zaaimachine aangeschaft; het merk was "Apoldania". Hij was ook wel te huur voor een hele dag (f. 4,-) of een halve (f. 2,-). In 1907 ging hij vooral naar familie in Gorssel en Almen maar ook naar enkele boerderijen in de naaste omgeving. Gerrit (geboren 1884) noteerde als huurders van de Apoldania in 1907: Hendrik Makkink en Carel Roeterdink in Gorssel, Gerrit Boschloo, Martinus Spekkink, Groot Haar, Roelof Boschloo en Frederik Harmsen in Almen, Gerrit Jan Klein Lebbink, J. Baltink en J. Haarman in Harfsen. De huuropbrengst was in totaal f. 36,50.

In 1908 kwamen er in Gorssel nog bij: Gerrit Schieven, Hendrikus Makkink en Bertus Menkveld, en in Almen: Bernard A. ten Have. De totale huuropbrengst was f. 40,50.
En in 1909 waren nieuwe klanten: Gerrit Hietkamp en Teunis Ruiterkamp in Almen. De geinde huur was nu f. 62,-.
Roelof Boschloo had dat jaar pech; een reparatie kostte f. 1,60 en hij moest de helft daarvan betalen.

De Apoldania werd zo nu en dan gebruikt voor haver, maar meest voor rogge. Eigen zaaizaad maar ook gekochte originele rassen of eerste nabouw. In 1907: Shlanstedter. 1908: Limburger en Shlanstedter, 1909: Petkuser en Guliker, 1910: meer Petkuser en wat Guliker, 1911: Petkuser (eigen 1e nabouw) en Petkuser van de "Johannahoeve" en originele Petkuser, 1912: Enter Petkuser en originele Petkuser.
De Petkuser werd dus de duidelijke winnaar. Daarna zijn dan ook nauwelijks nieuwe rassen in gebruik gekomen.
De haverrassen waren in 1909: Grotenhuis en Probsteuer.
De zaaihaver kostte 10 ct per kilo. Het gewicht was maar 45 kg per mud (hectoliter). Later kwam er betere haver, die 50 kg per mud woog.
De zaairogge kostte ongeveer hetzelfde (f. 7,25 per 70 kg); voerrogge f. 6,70 tot f. 7,- per mud van 70 kg. Mais (alleen voor veevoer) kostte f. 5,40 per mud.

De zaaimachine, getrokken door een paard, kon het beste bediend worden door 2 personen: een om het paard te sturen en een om de machine op het juiste moment in werking te stellen, op te letten of er niet een pijp onderaan verstopt raakte, b.v. door een kluit grond, en of het zaaizaad wel goed verdeeld bleef in de zaadbak.
Een "suikerwortelmachine", tot dusver geleend van "Kareloom", kwam in 1911 ook op de Huurne in gebruik en ... in de verhuur. De huur was 25 cent per halve dag. Het merk was "New Mode" en huurders waren: J. Pasman (Klein Reeve), Wichers (de Prins), B. Plekkenpol, G.J. ten Have, Bouwhuis, Bosman (de smid!), Nieuwenhuis, Brummelman ('t Kalfster), Olden van 't Broek, Lensink van 't Leusker en Toon Groot Hulze.

Over de voortschrijdende mechanisatie (kunstmeststrooier, bietensnijder, strosnijder, rosmolen), valt nog heel wat te vertellen, maar voor deze keer is het nu wel genoeg, dacht ik.

HET RAADSEL UIT 1988 OPGELOST

H.J. Jansen

In "Ons Markenboek" van oktober 1988 (blz. 21/26) schreef ik een artikel over "Onderstandsprocedure in 1828", waarin de bakkerij op de Gorsselse Heide ter sprake kwam. Het was mij toen een raadsel, waar ik die bakkerij moest zoeken en ik deed het verzoek aan de lezers mij te willen inlichten over de plek waar deze bakkerij in die tijd gestaan had. Ik ontving daarop wel reacties, maar de oplossing kwam er niet uit. Het waren meestal veronderstellingen of suggesties, zodat het raadsel onopgelost bleef totdat de heer Rol bij zijn onderzoek in het archief een brief vond van 20 oktober 1825. Het betrof een klacht van de heer J. Holterman te Epse, die schreef dat op de hem toegewezen markegrond in Epse de Bakkerij van het voormalige kamp op zijn grond geplaatst was en dat er bij wordt gevraagd dit gebouw te mogen blijven behouden. Hij schreef verder dat de Luitenant Colonel der Genie hem had medegedeeld dat aan de aannemers "voor geenen langeren tijd was aangewezen dan gedurende het kampement der Troupes, gelijk ook natuurlijk was, daar over dit eigendom geene verdere beschikking gemaakt kon worden". Holterman vraagt dan medewerking van de gemeente, zodat tot "amovering" kan worden overgegaan.

De burgemeester zond deze klacht door aan de Staatsraad Districts Commissaris te Lochem op 25 oktober 1825. Op 5 november 1825 was er weer een brief van de burgemeester: "de burgemeester van de gemeente Gorssel stelt aangehecht schrijven in handen van de eigenaar die de daarin vermelde woning zich aantrekt en die dezelve bewoont om daarop binnen den tijd van 8 dagen met terugzending van hetzelve bedienen van schriftelijk belang." Getekend de burgemeester van Gorssel, De Vuller.
Onder deze brief wordt dan vermeld: "P.M. Volgens informatie is deze zaak in der minne geschikt."

Op grond van deze brieven heb ik doen nagaan of deze bakkerij werd vermeld op de kadastrale kaart van 1832 en of op deze kaart ook de markegrond van de heer Holterman voorkwam. Inderdaad bleek er een huis te staan op de markegrond van Holterman. In mijn artikel had ik indertijd al uitgezocht wie de buren waren van de bewoner van de bakkerij (Chr. van Gorssel). Ook de buren pas-

ten in het geheel; die buren waren Voortman, wonende op de Voort en Muil, wonende op de Vossebelt, thans Middenbospad nr. 2. (Voortman nu gebrs. Dommerholt nabij de overweg.)
Ter verduidelijking voor de lezer die niet zo bekend is met deze situatie een afbeelding van de kadastrale kaart, waarop de kadastrale nummers van de markegrond van de heer Holterman, n.l. de nummers 411, 412 en 413.
De bakkerij lag dus aan de noordkant van de Huzarenlaan plm. 25 meter uit genoemde laan en plm. 100 meter vanaf het kruispunt Dommerholtsweg/Huzarenlaan.

De vondst van de heer Rol loste de puzzel op.

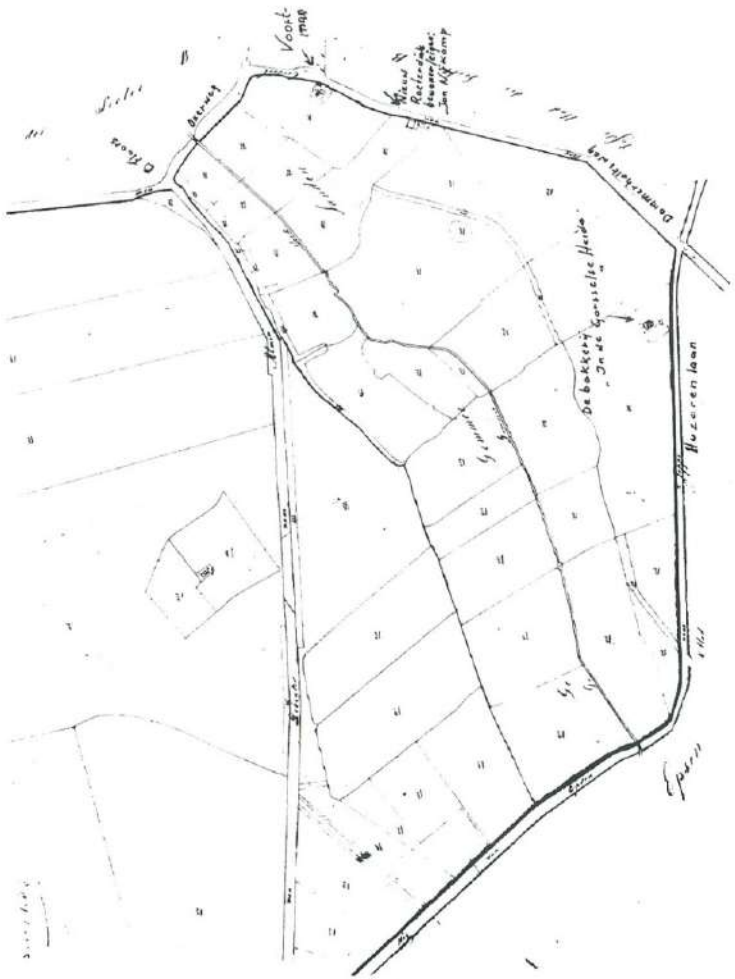

Leden: J.P. Dijksman, Blauwedijk 10, 7218 BK Almen
(tel. 05751-1523)
J.H. Goorman, Joppelaan 81, 7215 AD Joppe
(tel. 05759-4308)
A. Hoekstra, Pikeursbaan 5, 7213 BS Gorssel
(tel. 05759-2942)
W. v.d. Kamp, Lochemseweg 38, 7214 RK Epse,
(tel. 05759-3037)
J.W. Lubberding-Braakman, G. Slagmanstraat 11, 7217 SE Harfsen (tel. 05733-1639)
J. Nijenhuis, Wunderinklaan 3, 7211 AG Eefde
(tel. 05750-15761)
J. Pasman, Heideweg 14, 7217 TE Harfsen
(tel. 05733-1248)
A.M. de Ruiter, Joppelaan 14, 7213 NC Gorssel
(tel. 05759-2139)
J. Eefting, archivaris gemeentehuis Gorssel

Redactiecommissie:
Voorzitter : A. Hoekstra, Pikeursbaan 5, 7213 BS Gorssel
Leden : N. Kuik, Het Wilgert 8, 7214 AV Epse
H. Meedendorp, Elfuursweg 22, 7213 EN Gorssel

De vereniging kent leden en begunstigers.
De statuten en het register van leden en begunstigers liggen ter inzage bij de secretaris.
Het lidmaatschap bedraagt f. 25,- per jaar per gezin. Aanmelding voor het lidmaatschap kan geschieden bij de secretaris. Een lid kan zijn lidmaatschap eventueel opzeggen aan het einde van het verenigingsjaar met een opzegtermijn van 4 weken. Het verenigingsjaar loopt van 1 januari - 31 december.
Ter betaling van de contributie wordt een acceptgirokaart toegezonden. Giften van begunstigers kunnen gestort worden op de rekening van de vereniging nr. 3014.05.611 bij de Rabobank Almen-Harfsen of op de postrekening van deze bank nr. 874220.
Ons Markenboek wordt kosteloos aan leden en begunstigers toegezonden. Losse nummers zijn verkrijgbaar bij de secretaris a f. 10,- per nummer.
Publikatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de voorzitter van de redactiecommissie.
Gelieve kopij voor Ons Markenboek te zenden aan een der leden van de redactiecommissie.
Getracht zal worden Ons Markenboek 4 keer per jaar te doen verschijnen.